

AT LÆSE EN LÆSER – LÆSEREN PÅ BOGFORUM

STINNE HJORTLUND KRISTOFFERSEN, PROJEKTLEDER OG PROGRAMANSVARLIG BOGFORUM

BogForum er den danske bogmesse, der afholdes hvert år i november i København. Her udstiller bogbranchen (forlag, boghandlere, tidsskrifter og andre aktører inden for bogbranchen) deres bøger. Derudover optræder en lang og prominent række af danske og udenlandske forfattere på messens scener og stande, og omkring 30.000 dedikerede læsere møder op for at blive inspireret til nye læseoplevelser. Blandt de mange forfattere, der har gæstet BogForum gennem årene, er naturligvis Danmarks største forfattere og en lang række udenlandske forfattere, blandt andre Ken Follett, Monica Ali, Jan Guillou, Ian Rankin, Sofi Oksanen, Robert Goddard, Michael Cunningham, Fay Weldon, Marilynne Robinson og mange flere.

På BogForum får publikum mulighed for at mødes med andre læsere og ikke mindst forfatterne. Derudover bidrager BogForum til at generere nye læseoplevelser, så læseren bliver inspireret til at læse mere. Det har været grundprincipperne i læserinddragelsen, siden BogForum startede i Forum på Frederiksberg i 1992. At det både er en messe for bogen og læseren. Publikum har siden den første spæde start bakket op om messen, så at den har kunnet vokse sig større i løbet af årene. Og BogForum er nu blevet så velkonsolideret, at messen i 2012 måtte rykke fra Forum til større lokaler i Bella Center. Her kommer bogentusiaster og læsere fra hele Danmark for at møde forfatterne, købe bøger og dele deres læseoplevelser med alle de andre læsere.

”Over de tre dage, bogmessen varer, mødes ca. 30.000 inkarnerede bogfans under ét tag og beviser dermed – i en tid med boghandlerdød og den digitale bogs indtog på markedet – at læseren af den fysiske bog stadig findes i bedste velgående

Men hvad er det, at sådan et "litterært cirkus", som de kritiske røster kalder messen, kan? Den kan præcis det, som læseren kan savne under læsningen, nemlig at bidrage til en følelse af fællesskab med andre læsere. På BogForum er der plads til alle former for litteratur og alle former for læsere. I interaktion og dialog med hinanden.

Den danske bogmesse – og de europæiske panderter

Hvert år i november, når BogForum slår dørene op, myldrer læselystne danskere ind på messen. På jagt efter den næste gode læseoplevelse og det næste møde med yndlingsforfatteren. Over de tre dage, bogmessen varer, mødes ca. 30.000 inkarnerede bogfans under ét tag og beviser dermed – i en tid med boghandlerdød og den digitale bogs indtog på markedet – at læseren af den fysiske bog stadig findes i bedste velgående. Dette ses også i det stabile besøgstal, der har været på BogForum de seneste år: Mellem 25.000 og 26.000 gæstede messen i Forum. I Bella Center var besøgstallet 29.383 – en stigning på 22 % fra BogForum 2011 i Forum; og et tydeligt tegn på, at læserne gerne vil deltage i litterære arrangementer.

Da bogmessen for første gang åbnede dørene i Forum tilbage i 1992, var navnet "Vild med bøger". Det første år var interessen fra forlagene ikke specielt stor, og mange af de større forlag takkede nej til deltagelse. Der var 8.000 gæster det første år, men allerede året efter steg tallet til 18.000, hvor også de større udstillere kom om bord. Antallet af udstillere ligger nu fast på omkring 160 stk. Messen præsenterer alle aspekter af bogbranchen, af forskellige udstillere og nye tendenser i branchen, herunder blandt andet senest e-bøger. Der er derfor flere incitamenter til, at læserne besøger bogmessen: udover at de kan møde forfatterne og høre om de nyeste bøger, kan de også blive præsenteret for de nyeste forlag og tendenser i og uden for litteraturen.

BogForum fandt oprindeligt sin inspiration i Nordens største bogmesse, Bok & Bibliotek, der afholdes i Göteborg hvert år i slutningen af september. Den svenske bogmesse startede i 1985 og var i begyndelsen en rendyrket fagmesse rettet mod bibliotekarer (som efteruddannelse). Messen henvender sig nu både til den almindelige læser og mod biblioteksbranchen, men med to fagdage hvor den almindelige læser ikke kan deltage. Messen har både en messedel med deltagelse af forlag, boghandlere mv., en seminariedel med faglige arrangementer og diskussioner mellem nordiske og udenlandske forfattere samt et mindre rettighedsområde. I rettighedsområdet – der kun må besøges af branchen – købes og sælges bogrettigheder. Dette spiller dog kun en mindre rolle på messen; det er på de større bogmesser i London (der afholdes medio april) og i Frankfurt (der afholdes primo oktober), at der for alvor handles med rettigheder.

Frankfurt er den absolut største bogmesse i verden med et besøgstal på ca. 280.000 (heraf 60 % branchefolk: som forlagsfolk og litterære agenter¹) – til sammenligning kommer der ca. 100.000 besøgende på Bok & Bibliotek (37 % branchefolk: som lærere og bibliotekarer²) og ca. 30.000 besøgende på BogForum (der føres ikke statistik på, hvor mange branchegæster der besøger BogForum).

Forskellen mellem den danske og den svenske bogmesse er, at den svenske bogmesse slår sig op på, at seminarerne bruges som efteruddannelse af de svenske bibliotekarer. Hvor der på den danske bogmesse er fokus på den almene læser, litteraturforbrugeren der kommer og bliver inspireret til nye læseoplevelser – og oplevelser i det hele taget.

Bogmesser i tal:

Bogmesse	Antal gæster	Antal udstillere	Antal arrangementer	Antal dage
BogForum, Danmarks største	Ca. 30.000	Ca. 160	Ca. 900	3
Bok & Bibliotek, Göteborg, Nordens største	Ca. 100.000	Ca. 935	Ca. 3.400	4
Frankfurt Bogmesse, verdens største	Ca. 280.000	Ca. 7.300	Ca. 3.400	5

Hvert år afholdes bogmesser over hele verden – bl.a. i Jerusalem, Havanna, Paris, Buenos Aires, Teheran, Beijing og Moskva.

BogForum gæsten

Ifølge de statistikker, som BogForum indsamler hvert år, ser den typiske gæst på BogForum overordnet sådan ud: Hun er kvinde og mellem 45 – 65 år. Hun kommer fra Storkøbenhavn og har en mellemlang eller længere videregående uddannelse. Hun bruger mere end 6 timer på bogmessen og kommer gerne igen år efter år. Ifølge publikationen "Danskernes Kulturvaner 2012"³ går BogForums kernemålgruppe meget godt i spænd med resultatet af analysen af litteraturforbruget. Her ser man, at det samlet set oftere er kvinder end mænd, der læser skønlitteratur. Derudover er der også en sammenhæng mellem alder og læsning (af skønlitteratur) – jo ældre man er, jo mere læser man. Ifølge undersøgelsen læser 36 % af de 70-årige+ og 25 % af de 50-årige.

Størstedelen af de adspurgte i BogForums publikumsevaluering angiver "oplevelse" som den overvejende årsag til at besøge messen. Altså at forfatterne, bøgerne, samtalerne, samværet med andre læsere mv. er samlet under ét tag, så der er mange forskellige oplevelser at hente

Ifølge undersøgelsen er det dog kun 4 % af befolkningen, som inden for det seneste år har benyttet sig af litteraturrelaterede tilbud, altså deltagelse i bogmesser, litteraturfestivaler og lignende. Også her er kvinderne mest opsøgende, særligt i den ældre ge-

neration. I de seneste år har BogForum desuden også oplevet en større interesse fra Fyn og Jylland, hvor de læseglade jyder og fynboer rejser til København til messe for bogen. Disse ture arrangeres af biblioteker, der i de senere år også i højere grad tilbyder forskellige kulturtilbud til deres brugere som en del af det samlede biblioteksudbud. Også børnefamilierne er i højere grad begyndt at besøge bogmessen, efter messen i 2012 lagde vægt på at fremme børne- og ungdomslitteraturen.

Publikums ønsker til BogForum

Størstedelen af de adspurgte i BogForums publikumsevaluering angiver "oplevelse" som den overvejende årsag til at besøge messen. Altså at forfatterne, bøgerne, samtalerne, samværet med andre læsere mv. er samlet under ét tag, så der er mange forskellige oplevelser at hente. I arbejdet med programmet lægges der vægt på, at de forfattere, der optræder på bogmessens officielle scener, skal være interessante for et bredt publikum.

Det brede spekter af litteratur, der bliver præsenteret, giver både publikum mulighed for at møde dét, de kender og dét, de ikke havde forestillet sig, at de ville møde

Dermed ikke sagt, at der ikke er plads til de smallere udgivelser og forfattere på messen. De findes skam også på de mange forlagsstande og -scener. Med næsten 900 arrangementer fordelt på messens tre dage er der noget for enhver smag. Det er ofte bestsellerforfattere, der optræder på de officielle scener. Men samtidig har vi også muligheden for at præsentere specielt udenlandske forfattere, der er på vej til at bryde igennem på det danske bogmarked. Her arbejder vi tæt sammen med bogbranchen, og vores scene-programmer afspejler derfor det danske bogmarkeds udbud i indværende år. Læserne flokkes således både om såvel de kendte forfattere som Jørgen Leth og Jussi Adler-Olsen som de lidt smallere og mere fagligt orienterede samtaler. Det brede spekter af litteratur, der bliver præsenteret, giver både publikum mulighed for at møde dét, de kender og dét, de ikke havde forestillet sig, at de ville møde. Som arrangør er det vores forhåbning, at mangfoldigheden kan øge publikums læselyst og give dem nye oplevelser med hjem, som gerne skulle klæde dem på til og berige deres videre læsning.

Hvad betyder læsefællesskaber for BogForum – og på BogForum?

At læse en bog kan være en ensom beskæftigelse. Med mindre man får den læst højt eller læser den for andre, sidder man i sin egen verden og fordyber sig i sit eget personlige rum. Er man heldig, og det er en god bog, løber man hele følelsesregistret igennem i læsningen: man glædes, man gyser, man røres og lever sig ind i den fiktive verdens univers. Når fortællingen er slut, og bogen lukkes, har man ofte behov for at diskutere bogen; at få vendt, bearbejdet og delt sin læseoplevelse med andre læsere for at få den rundet af. Den indadvendte læsning ændrer karakter og bliver en inkluderende oplevelse, når man åbner teksten op og diskuterer litteraturen i fællesskab med andre læsere. Heldigvis er der over de senere år dukket flere og flere læseklubber op, både fysisk og online, så læseren har nemmere ved at dele litteraturen, sætte sine egne ord på den og blive en del af et læsefællesskab. Et læsefællesskab er præcis det, man bliver en del af på BogForum.

De virtuelle læsefællesskaber

BogForum finder sted blot én gang om året, men læseren har rig mulighed for at engagere sig i andre litteraturfællesskaber året rundt. Klikker man sig rundt på nettet, vil man hurtigt erfare, at der findes online læseklubber for næsten enhver smag. Litteratursiden.dk har bl.a. Lyrik Læseklubben, Graphic Novels læseklubben og sammen med DR bl.a. Romanklubben og Krimiklubben. De virtuelle læseklubber faciliterer et læsefællesskab, hvor læserne kan indgå i dialog med andre læsere på nettet. Der er dog stadig rigtig mange brugere, der dukker op til læseklubarrangementer for at mødes ansigt til ansigt, bl.a. når DR holder arrangementer på de forskellige litteraturfestivaler og i DR Byen. På BogForum har DR også deres egen scene, hvor de har arrangementer, som inkluderer læsegrupper. Her kan brugerne på forhånd stille spørgsmål på hjemmesiden og få adgang til forskellige arrangementer på scenen, hvilket er meget populært.

Det samme gælder på Litteratursiden.dk, hvor flere af sitets online-brugere møder op på Litteratursidens stand. De fysiske læseklubber bruger BogForum som et socialt samlingspunkt. Et sted, hvor de tager hen sammen og får mulighed for at komme tættere på den forfatter, som de har læst og hinanden. Læseoplevelsen er ikke kun begrænset til at foregå i privat sfæren, men udvides og deles med andre læsere i det offentlige rum.

Foto: Claus Starup

For læserne på BogForum har det stor betydning at være sammen med andre med samme interesse. Mange af BogForums gæster kommer igen år efter år og planlægger deres besøg i forvejen for at få mest muligt ud af oplevelsen. Flere af gæsterne siger, at besøget på bogmessen er en fast tilbagevendende begivenhed, som de tager til med en veninde, et familiemedlem eller alene. Derfor bruger vi som arrangør også meget tid og energi på at imødekomme de loyale besøgendes ønsker. Blandt andet ved at producere et katalog, der præsenterer alle arrangementer under messen, således at læseren kan danne sig et overblik hjemmefra og få mere ud af messen. Kataloget ligger klart cirka en måned inden messen og bliver distribueret ud til biblioteker og boghandlere over hele Danmark. Her kan læseren rekvirere et eksemplar og orientere sig i alle udstillerne samt arrangementerne på messen. På den måde får læseren også et katalog over årets udgivelser, som de kan bruge som inspiration til videre læsning.

På trods af at læserne og de besøgende på messen i stigende grad generelt anvender internettet som kilde til information, ser vi ikke et fald i interessen for det trykte katalog. Dette giver naturligvis mening

i forhold til interessen for selve bogmessen og for de trykte bøger, der stadig i stor stil bliver solgt under messen. Med andre ord har vi ikke registreret en ændring i publikums købsvaner, men vi ser naturligvis en stigende interesse for de digitale mediers muligheder – herunder e-readers og e-bøger. Fra 2012 har BogForum dedikeret et særskilt område på messen til præcis dette. Bogen i sin oprindelige fysiske form er de senere år blevet udfordret af den elektroniske bog, og det er mere og mere almindeligt at læse bøger på tablets. Om læsningen foregår på en tablet eller i en papirbog spiller dog ingen større rolle for de brugere, der kommer på messen. Det er det fysiske møde læserne imellem og interaktionen med forfatteren, der er det afgørende.

BogForums største styrke er, at læseren kan komme helt tæt på forfatterne og på bøgerne. Læserne vil vide mere om forfatterens skriveproces, om baggrunden for bogen. Oplevelsen af en bog består ikke kun af selve læsningen, men udvides sammen med forfatteren og i dialogen med de andre læsere. BogForum kan det, som vi også ser en tendens til i alle de andre litteraturfestivaler, der er poppet op de senere år (bl.a. Krimimessen i Horsens, Louisiana Literature, Ordkraft

Foto: Claus Starup

i Ålborg mv.), nemlig at samle læserne ude i det offentlige rum og give dem fælles oplevelser. Læsning er ikke længere kun noget, som hører privatsfæren til – læseren vil ud og mødes med andre læsere, se forfatterne og oplever, at der kommer en ekstra dimension til bogen.

For læseren er lejligheden til at mødes med andre læsere og udveksle læseoplevelser både i læseklubber, i virkeligheden og i læse-communities på nettet afgørende for den samlede oplevelse, det er at læse en bog

Det samme gælder for så vidt forfatteren. Den moderne forfatter er i stigende grad ude blandt sine læsere, på biblioteker, litteraturfestivaler, bogcaféer og selvfølgelig på BogForum. Den gamle forestilling om forfatteren, der sidder i sit elfenbenstårn og klapper på skrivemaskinen i stearinlysets skær uden anden end åndelig kontakt med sine læsere, har veget pladsen for en moderne forfatter, der interagerer og sociali-

serer med læseren. For læseren er lejligheden til at mødes med andre læsere og udveksle læseoplevelser både i læseklubber, i virkeligheden og i læse-communities på nettet afgørende for den samlede oplevelse, det er at læse en bog. Og det er netop den udvidelse af den individuelle læseoplevelse til et læsefællesskab, som BogForum ser som sin fornemste opgave at tilbyde læseren. Muligheden for at møde andre læsere og ikke mindst for at høre og se forfatteren – og samtidig blive inspireret til nye læseoplevelser.

Referencer

www.bogforum.dk
www.bokmassan.se
www.buchmesse.de

- 1 Se http://www.buchmesse.de/en/fbf/general_information/
- 2 Se <http://www.bokmassan.se/sv/om-bok-bibliotek/vad-ar-bok-bibliotek-inkl-historik/>
- 3 Danskernes Kulturvaner 2012. Udarbejdet af: Epinion A/S og Pluss Leadership A/S. Lene Bak, Anne Sophie Madsen, Bettina Henriksen og Søren Trolldborg. November 2012. Udarbejdet for: Kulturministeriet